

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum dolor sit passio animæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

1. in. meta. text. 3. & 4. to. 3.

next. 4. to. 3.

3. in. p.

e. 5. post medium, to. 5.

* Sup. istud verb. Psalmi 112, to. 8.

Ca. 11. prim. tom. 5.

q. 20. art. 1.

colorum in principio quest. querit utrum delectatio sit mensura secundum quam iudicetur: hic uero absolute, utrum sit mensura, quasi ibi primitatem in cognoscendo, hic in essendo infirmas. Et in corpore articuli, mensuram secundum cognitionem & iudicium determinat in responsionibus uero ad primum & ultimum, causalitate finale quodammodo ei tribuit. Et scito, quod quia ad rationem mensurae & regulae non sufficit primitas in essendo, sed exigitur quod sit nobis certissima, ideo licet bonum honestum sit secundum se prius, & certius quam delectabile, quod consequitur ad illud, & potest esse bona & mala delectatio: quia tamen delectatio est nobis magis certa, ideo ipsi attribuitur ratio mensurae, & operatio ipsa medicat quod ad hoc a delectatione: propter quod author studuit in corpore articuli ad probandum rationem mensurae in delectatione ex cognitione & iudicio. Et factum saluare utcumque prioritatem in essendo, ut patet in responsione ad tertium, ubi finis ratione, satis large propter hoc saluandum, utitur.

Circa calcem responsionis ad tertium in eodem quarto articulo, dubium occurrit Nouitius, quia uidetur aduersari super praedictis. Si enim bonitas delectationis est causa quodammodo bonitatis in operatione, aut econuerso, sequitur non esse eadem numero bonitatem utriusque, cuius oppositum dictum fuit.

Ad hoc breuiter dicitur, quod ut ex superius dictis apparet, in analogia causalitate seu redundancia, saluatur identitas numeralis in causa & causato, unde hoc nihil obstat proposito: sicut nec bonitatis actus exterioris & interioris.

operabilibus habet rationem principii, a quo maxime sumitur iudicium, sicut a regula uel mensura.

AD SECUNDUM dicendum, quod est quies in aliquo

in 10. * Meta. sed delectatio non est primum in genere moralium, sed praecedunt ipsam amor & desiderium. non ergo est regula bonitatis & malitiae in moralibus.

¶ 2 Prax. Mensuram & regulam oportet esse uniformem: & ideo motus, qui est maxime uniformis, est mensura & regula omnium motuum, ut dicitur in 10. * Meta. sed delectatio est uaria & multiformis, cum quaedam earum sint bonae, & quaedam male. ergo delectatio non est mensura & regula moralium.

¶ 3 Prax. Certius iudicium sumitur de effectu per causam, quam eorum uerbo: sed bonitas, uel malitia operationis est causa bonitatis, uel malitiae delectationis, quia bonae delectationes sunt quae consequuntur bonas operationes, male autem quae malas, ut dicitur in 10. * Eth. ergo delectationes non sunt regulae & mensurae bonitatis, & malitiae in moralibus.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit super illud Psalmi 7. Scrutata corda & renes Deus, Finis curae & cognitionis est delectatio, ad quam quis nititur peruenire. Et Philosophus dicit in 7. Ethic. quod delectatio est finis architectorum, id est, principalis, ad quam respicientes, unum quodque hoc quidem malum, hoc autem malum, simpliciter dicimus.

RESPON. Dicendum, quod bonitas uel malitia moralis principaliter in uoluntate consistit, ut supra dictum est: utrum autem uoluntas sit bona, uel mala, praecipue ex fine cognoscitur: id autem habetur pro fine, in quo uoluntas quiescit: quies autem uoluntatis, & cuiuslibet appetitus in bono, est delectatio: & ideo secundum delectationem uoluntatis humanae praecipue iudicatur homo bonus, uel malus. Est enim bonus & uirtuosus, qui gaudet in operibus uirtutum: malus autem, qui in operibus malis. Delectationes autem appetitus sensitui non sunt regulae bonitatis, uel malitiae moralis: nam cibus communiter delectabilis est secundum appetitum sensituum bonis & malis: sed uoluntas bonorum delectatur in eis secundum conuenientiam rationis, quam non curat uoluntas malorum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod amor & desiderium sunt priora delectatione in uia generationis: sed delectatio est prior secundum rationem finis, qui in

bono: & secundum hoc potest esse regula uel mensura. Nam ille bonus est, cuius uoluntas quiescit in uero bono: malus autem cuius uoluntas quiescit in malo.

AD TERTIUM Dicendum, quod cum delectatio perficiat operationem per modum finis, ut supra dictum est, non potest esse operatio perfecte bona, nisi etiam adsit delectatio in bono: nam bonitas respicitur ex fine, & sic quodammodo bonitas delectationis est causa bonitatis in operatione.

QVAESTIO XXXV.
De dolore, seu tristitia secundum se, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dolore, & tristitia.

¶ Et circa hoc primo considerandum est de tristitia, seu dolore secundum se. Secundum, de causis eius.

Tertio, de effectibus ipsius. Quarto, de remediis. Quinto, de bonitate, uel malitia eius.

CIRCA primum quaeruntur octo.

¶ Primo, Vtrum dolor sit passio animae.

¶ Secundo, Vtrum tristitia sit idem quod dolor.

¶ Tertio, Vtrum tristitia, seu dolor sit contraria delectationi.

¶ Quarto, Vtrum omnis tristitia omni delectationi contrariet.

¶ Quinto, Vtrum delectationi contemplationis sit alii qua tristitia contraria.

¶ Sexto, Vtrum magis fugienda sit tristitia, quam delectatio appetenda.

¶ Septimo, Vtrum dolor exterior sit maior, quam dolor interior.

¶ Octauo, De speciebus tristitiae.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum dolor sit passio animae.

AD PRIMUM sic praedicat. Vbi, quod dolor non sit passio animae. Nulla enim passio animae est in corpore: sed dolor potest esse in corpore, dicitur enim Aug. in li. de uera relig. quod dolor, qui dicitur corporis, est corruptio repentina salutis eius rei, quam male utendo anima corruptioni obnoxiauit ergo dolor non est passio animae.

¶ 2 Prax. Omnis passio animae pertinet ad uim appetitiuam: sed dolor non pertinet ad uim appetitiuam, sed magis apprehensiuam, dicitur enim Aug. in li. de natura boni, quod dolorem in corpore facit sensus resistens corpori potentiori, ergo dolor non est passio animae.

¶ 3 Prax. Omnis passio animae pertinet ad appetitum animale, sed dolor non pertinet ad appetitum animale, sed magis ad appetitum naturalem, dicitur enim Aug. 3. super Genes. ad litteram: Nisi aliquid bonum remansisset in natura, nullius boni amissus esset dolor in pena, ergo dolor non est passio animae.

SED CONTRA est, quod Aug. 14. de ciuit. Dei, ponit dolorem inter passiones anime, inducens illud Virgil. Hinc metuunt, cupiunt, gaudentque, dolentque.

RESPON. Dicendum, quod sicut ad delectationem duo requiruntur, scilicet coniunctio boni, & perceptio huiusmodi coniunctionis: ita et ad dolorem duo requiruntur, scilicet coniunctio alicuius mali, quod ea ratione est malum, quia prius aliquid bonum, & perceptio huiusmodi coniunctionis. Quia quid autem coniungitur, si non habeat, respectu eius cui coniungitur, rationem boni uel mali, non potest causare delectationem, uel dolorem. ex quo patet, quod aliquid, sub ratione boni, uel ma-

li est obiectum delectationis & doloris. Bonum autem & malum inquantum hmoi, sunt obiecta appetitus. unde patet q delectatio, & dolor ad appetitum pertinent: omnis autem motus appetitiuus, seu inclinatio consequens apprehensionem pertinet ad appetitum intellectiuum, uel sensitiuum: nam inclinatio appetitus naturalis non consequitur apprehensionem ipsius appetentis, sed alterius, ut in 1. dictu est. Cum igitur delectatio & dolor presupponant in eodem subiecto sensum, uel apprehensionem aliquam, manifestum est, q dolor sicut & delectatio, est in appetitu intellectiuo, uel sensitiuo. Omnis autem motus appetit⁹ sensitui dicitur passio, ut * supra dictu est. & precipue illi, qui in defectum sonant unde dolor secundum quod est in appetitu sensitiuo, propriissime dicitur passio animae: sicut molestia corporales proprie passionis corporis dicuntur. unde & Aug. 14. * de ciuitate Dei, dolorem specialiter aegritudinem nominat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod dolor dicitur esse corporis: quia causa doloris est in corpore, puta, cum patitur aliquid nociuum corpori: sed motus doloris semper est in anima. nam corpus non potest dolere nisi dolente anima, ut * Aug. dicit.

AD SECVNDVM Dicendum, q dolor dicitur esse sensus, non quia sit actus sensitua uirtutis, sed quia requiritur ad dolere corporalem, sicut ad delectationem.

AD TERTIVM Dicendum, quod dolor de amissione boni demonstrat bonitatem nature, non quia dolor sit actus naturalis appetitus, sed quia natura aliquid appetit ut bonu, quod cum remoueri sentitur, sequitur doloris passio in appetitu sensitiuo.

ARTICVLVS II.

Utrum tristitia sit idem, quod dolor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q tristitia non sit dolor. Dicitur enim Au. 14. de * ciui. Dei quod dolor in corporibus dicitur, tristitia autem dicitur magis in anima: ergo tristitia non est dolor.

¶ 2 Præ. Dolor non est nisi de presenti malo: sed tristitia potest esse de preterito & de futuro, sicut penitentia est tristitia de preterito, & anxietas de futuro: ergo tristitia omnino a dolore differt.

¶ 3 Præ. Dolor non uidetur consequi nisi sensum tactus: sed tristitia potest consequi ex omnibus sensibus: ergo tristitia non est dolor: sed se habet in pluribus.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Ro. 9. Tristitia est mihi magna, & cotinuus dolor cordi meo pro eodem utens tristitia & dolore.

RESPON. Dicendum, quod delectatio & dolor ex duplici apprehensione causari possunt, uel ex apprehensione exterioris sensus, uel ex apprehensione interiori siue intellectus, siue imaginationis. Interior autem apprehensio ad plura se extendit q exterior, eo quod quaecunque cadunt sub exteriori apprehensione cadunt sub interiori, sed non e conuerso. Sola igitur illa delectatio, quæ ex interiori apprehensione causatur, gaudium nominatur, ut * supra dictum est: & similiter ille solus dolor, qui ex apprehensione interiori causatur, nominatur tristitia. Et sicut illa delectatio, quæ ex exteriori apprehensione causatur, delectatio quidem nominatur, non autem gaudium, ita ille dolor, qui ex exteriori apprehensione causatur, nominatur quidem dolor, non autem tristitia. Sic igitur tristitia est quedam species doloris, sicut gaudium delectationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Au. loquitur

A ibi quantum ad usum uocabuli, quia dolor magis usitatur in corporalibus doloribus, qui sunt magis noti, quam in doloribus, spiritualibus.

AD SECVNDVM Dicendum, q sensus exterior non percipit nisi præsens, uis autem cognitiua interior potest percipere præsens præteritum, & futurum: & ideo tristitia potest esse de presenti, præterito, & futuro. dolor autem corporalis, qui sequitur apprehensionem sensus exterioris, non potest esse nisi de presenti.

AD TERTIVM Dicendum, q sensibilia tactus sunt dolorosa, non solum inquantum sunt improporcionata uirtuti apprehensiuæ, sed etiam inquantum contrariantur naturæ: aliorum uero sensuum sensibilia possunt quidem esse improporcionata uirtuti apprehensiuæ, non tamen contrariantur naturæ, nisi in ordine ad sensibilia tactus. unde solus homo, qui est animal perfectum in cognitione, delectatur in sensibilib. aliorum sensuum secundum seipsa: alia uero animalia non delectantur in eis, nisi in quod referunt ad sensibilia tactus, ut dicitur in 3. * Eth. & ideo de sensibilib. aliorum sensuum non dicitur esse dolor, sed quod contrariatur delectationi naturali: sed magis tristitia, q contrariatur gaudio animali. Sic igitur si dolor accipitur pro corporali dolore, quod uisitatus est, dolor ex opposito diuiditur contra tristitia secundum distinctionem apprehensionis interioris & exterioris, licet quantum ad obiecta, delectatio ad plura se extendat q dolor corporalis. Si uero dolor accipitur cõiter, sic est genus tristitiæ, ut * dictum est.

B

ARTICVLVS III.

Utrum tristitia, seu dolor, sit contraria delectationi.

AD TERTIVM sic proceditur. Vbi, q dolor delectationi non contrarietur. Vnum enim contrariorum non est causa alterius: sed tristitia potest esse causa delectationis. dicitur enim Mat. 5. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur: ergo non sunt contraria.

¶ 2 Præ. Vnum contrariorum non denominatur aliud: sed in quibusdā ipse dolor, uel tristitia est delectabilis, sicut Aug. dicit in 3. * Conf. q dolor in spectaculis delectat. Et 4. Cõfess. dicit q fletus amara res est, & tamen quæ delectat. ergo dolor non contrariatur delectationi.

¶ 3 Præ. Vnum contrariorum non est materia alterius, quia contraria simul esse non possunt: sed dolor potest esse materia delectationis: dicitur enim Aug. in lib. de * peniten. Semper penitens doleat, & de dolore gaudeat. & Philosophus dicit in 9. Eth. quod e conuerso malus dolet de eo, quod delectatus est: ergo delectatio, & dolor non sunt contraria.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 14. de ciuitate Dei, quod lætitia est uoluntas in eorum consensione quæ uolumus: tristitia autem est uoluntas in dissensione ab his quæ uolumus: sed consentire, & dissentire sunt contraria: ergo lætitia, & tristitia sunt contraria.

RESPON. Dicendum, quod sicut Philosophus dicit 10. * Metaph. Contrarietas est differentia secundum formam, forma autem, seu spes passionis & motus sumitur ex obiecto, uel termino. unde cum obiecta delectationis, & tristitiæ, seu doloris sint contraria, scilicet bonum præsens, & malum præsens, sequitur q dolor & delectatio sunt contraria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nihil prohibet unum contrariorum esse causam alterius per accidens: sic autem tristitia potest esse causa delectationis. Vno quidem modo, inquantum tristitia de absentia alicuius rei, uel de presentia contrarii, uehementius querit id in quo delectatur, sicut sitiens uehementius querit delectationem potus,

p.p. q. 103. art. 1.

q. 11. art. 1.

c. 7. circa fi. & c. 8. 10. 5.

Li. 13. sup. ge. nes. ad lit. c. 14. 10. 3.

3. q. 15. ar. 6. cor. & 3. di. 13. q. 2. ar. 4. c. 1. & 3. & ver. q. 6. ar. 3. ad 9. ar. 4. ad 4. Ca. 7. in fi. & c. 8. 10. 5.

q. 11. ar. 3.

c. 10. a med. tom. 5.

In corp. art.

4. di. 49. q. 3. art. 3. q. 1.

Ca. 3. & 4. c. 6. scilicet c. 5. in fi. tom. 1.

li. de ver. & fall. penit. c. 13. circa fi. to. 4. * Lib. 9. eth. c. 4. non loquitur a fi. to. 5. Li. 14. c. 7. to. mo 5.

Li. 10. meta. text. 13. & 14. to. 3.